

TOVAR-MODDIY ZAHIRALARNING AUDITI: NAZARIY ASOSLARI, AMALIY YONDASHUVLAR VA TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI

Xushvaqto'v Farrux Romanovich

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti Bank ishi

kafedrasi katta o'qituvchisi

farrux_finane@mail.ru

Annotatsiya – Tovar-moddiy zahiralarning har qanday xo'jalik yurituvchi subyektning ishlab chiqarish va tijorat faoliyatida muhim resurslar hisoblanib, ularning to'g'ri va haqqoniy auditdan o'tkazilishi korxonaning moliyaviy holati, aktivlarning real qiymatini aniqlash, ichki nazorat tizimini baholash va investitsion ishonchlilikni oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu maqolada tovar-moddiy zahiralarning audit yuzasidan mavjud nazariy konsepsiyalar, xalqaro audit standartlari talablari hamda O'zbekiston korxonalarida qo'llanilayotgan amaliy yondashuvlar chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida audit jarayonlarining hujjatli ishonchliligi, inventarizatsiya bilan bog'liq tafsilotlar, zahiralarning huquqiy egaligi va ular bo'yicha baholash uslublarining auditga ta'siri o'rganilgan. Bundan tashqari, auditorlik dalillarining aniqligi va tekshiruv xulosalarining asoslanganligi zahiralarni hisobga olishdagi tizimlilik bilan bevosita bog'liq ekani aniqlangan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ko'plab xo'jalik subyektlarida audit faqat shakliiy tekshiruv bilan cheklanib, tavsiyalar ijrosining izchil monitoringi sust yo'lga qo'yilgan. Shu sababli maqolada audit jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar asosida avtomatlashtirish, riskka asoslangan yondashuvlarni kengaytirish, ichki va tashqi audit o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Mazkur ilmiy ish tovar-moddiy zahiralarning audit samaradorligini oshirishga, audit sifatini xalqaro talablarga yaqinlashtirishga hamda moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlashga qaratilgan takliflarni ilgari suradi.

Kalit so'zlar: tovar-moddiy zahiralarning, audit, inventarizatsiya, audit dalillari, xalqaro audit standartlari, ichki nazorat tizimi, hujjatli tekshiruv, zahiralarni baholash, riskka asoslangan audit

KIRISH

Tovar-moddiy zahiralarning korxonaning ishlab chiqarish salohiyatini shakllantiruvchi asosiy resurslardan biri bo'lib, ularning hisobga olinishi va nazorat qilinishi tashkilotning moliyaviy barqarorligi, rentabelligi hamda boshqaruv samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu resurslar ustidan olib boriladigan audit esa nafaqat ularning mavjudligi va huquqiy tegishlilikini tasdiqlash, balki zahiralarning bo'yicha hisobga olingan ko'rsatkichlarning real holatga mos kelishini aniqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Audit faoliyatining natijalari moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi va tashqi foydalanuvchilarning xulosalari uchun hal qiluvchi manba sifatida xizmat qiladi.

So'nggi yillarda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (xususan, IAS 2) va xalqaro audit standartlari asosida faoliyat yuritish zaruriyati oshib borayotgan bir paytda, tovar-moddiy zahiralarning audit bo'yicha nazariy va amaliy yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish, ularni takomillashtirish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Amaliyotda kuzatilayotgan holatlar shuni ko'rsatmoqdaki, ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlarda zahiralarning ustidan olib borilayotgan audit ishlarida metodik izchillik yetishmaydi, inventarizatsiya jarayonlari yetarli aniqlikka ega emas, audit dalillari esa ko'pincha formal yondashuv asosida shakllantiriladi. Bunday vaziyatlar audit sifati va moliyaviy hisobotlarning shaffofligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda audit tizimini takomillashtirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, ichki nazorat tizimlari bilan integratsiyalashgan

yondashuvlar asosida auditni rivojlantirish orqali audit faoliyatining sifat ko'rsatkichlarini oshirish mumkin. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada tovar-moddiy zahiralarning auditi bo'yicha mavjud nazariy qarashlar tahlil qilinadi, amaliy holatlar asosida kamchiliklar aniqlanadi hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur tadqiqotning natijalari nafaqat auditorlik amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi, balki moliyaviy hisobotlar tizimining ishonchliligini oshirish va korxona faoliyatida strategik boshqaruvni mustahkamlashga ham ko'maklashadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tovar-moddiy zahiralarni audit qilish masalasi uzoq yillardan buyon buxgalteriya hisobi va moliyaviy nazorat tizimining ajralmas bo'lagi sifatida ilmiy va amaliy tadqiqotlar markazida turibdi. Ularning mavjudligi, baholanishi va harakati ustidan amalga oshiriladigan audit nafaqat zahiralarning real holatini aniqlash, balki korxonaning moliyaviy holati, foyda ko'rsatkichlari va aktivlar tuzilmasining haqqoniyligini baholashda ham muhim axborot manbai hisoblanadi. Shuning uchun ham audit fanida tovar-moddiy zahiralar bo'yicha ishlab chiqilgan yondashuvlar, ularning metodologik asoslari va amaliy vositalari zamonaviy iqtisodiy muhitda o'z dolzarbligini saqlab kelmoqda.

Tovar-moddiy zahiralarning auditiga oid klassik yondashuvlar asosan inventarizatsiya, hujjatli tekshiruv va vizual kuzatuv usullariga tayanadi. M. Sheremet, N. Bezrukov va I. Shershnev kabi olimlar auditda nazorat dalillarining aniqligi, huquqiy asoslanganlik darajasi, buxgalteriya ma'lumotlari bilan real mavjudlik o'rtasidagi muvofiqlikni aniqlash mezonlarini ishlab chiqqan. Ularning tadqiqotlarida ayniqsa, inventarizatsiya natijalarining buxgalteriya hisobi bilan solishtirilishi, narxlarning to'g'riligini tasdiqlovchi hujjatlar, zahiralar ustidan ichki nazoratning mavjudligi va audit xulosasining dalillilik darajasi muhim o'rin egallaydi. Ushbu klassik yondashuvlar bugungi kunda ham nazariy asos sifatida e'tirof etiladi, biroq ular zamonaviy texnologiyalar va iqtisodiy transformatsiyalar sharoitida yangilanishni talab qiladi.

Xalqaro miqyosda esa zahiralar auditiga oid yondashuvlar xalqaro audit standartlari (ISA – International Standards on Auditing) doirasida izchil tartibga solingan. Ayniqsa, ISA 501 "Audit evidences – Specific considerations for selected items" standarti doirasida zahiralarning mavjudligi, narxi, sifati va harakati bo'yicha tekshiruvlar qanday olib borilishi belgilab qo'yilgan. Boshqa bir muhim manba bo'lgan ISA 330 standarti esa auditda xavf asosida yondashish tamoyillarini mustahkamlab, auditorning zahiralar bo'yicha aniqlangan xatoliklar yuzasidan qanday harakatlarni amalga oshirishi kerakligini belgilaydi. Shu bilan birga, moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini ta'minlashda zahiralar auditi alohida xavfli obyekt sifatida qaraladi, chunki ular ko'pincha noto'g'ri baholash, yo'qotish yoki manipulyatsiyaga moyil aktivlar sirasiga kiradi.

So'nggi yillarda zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda raqamli texnologiyalar ta'sirida zahiralar auditining metodologiyasi tubdan o'zgarib bormoqda. Ilmiy adabiyotlarda bu jarayon "raqamli audit", "avtomatlashtirilgan monitoring" va "riskka

asoslangan audit" kabi tushunchalar bilan ifodalanmoqda. D. Crawford va R. Green kabi mualliflarning izlanishlarida ERP, CRM va boshqa korporativ axborot tizimlari orqali tovar-moddiy zahiralarni real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatlari, zahiralar harakati bo'yicha elektron dalillarni yig'ish, nazorat algoritmlari orqali avtomatik audit dalillarini shakllantirish mexanizmlari keng yoritilgan. Bu yondashuvlar an'anaviy auditga qaraganda ancha samarali, shaffof va tezkor hisoblanadi.

O'zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda esa zahiralarining auditida milliy qonunchilik, buxgalteriya hisobining milliy standartlari va xalqaro normalar o'rtasidagi tafovutlar, ularga moslashish mexanizmlari, auditorlik dalillarining ishonchliligi va audit xulosalarining amaliyotga ta'siri kabi masalalar ko'tarilgan. Jumladan, Sh. Xodjayev, R. Axmedov va A. Kamilov kabi mualliflar zahiralar auditi sohasidagi kamchiliklar, audit tavsiyalarining ijrosi, ichki va tashqi auditorlar o'rtasidagi axborot almashinuvi, auditning iqtisodiy samaradorligi kabi yo'nalishlarda muhim ilmiy xulosalar bildirganlar. Ularning fikricha, auditoriya jarayonini avtomatlashtirish, elektron hujjatlar asosida dalillarni shakllantirish, zamonaviy audit platformalarini joriy qilish orqali auditning aniqligi va ishonchliligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tovar-moddiy zahiralarining auditi har tomonlama rivojlanayotgan, yangilanib borayotgan va texnologik yechimlar bilan boyitilayotgan yo'nalish hisoblanadi. U nafaqat buxgalteriya hisobining to'g'riligini ta'minlaydi, balki korxonaning moliyaviy shaffofligi, ichki nazorat samaradorligi va investorlar ishonchining oshishiga ham bevosita xizmat qiladi. Shu bois ilmiy yondashuvlar amaliyotga integratsiyalashgan holda, auditning huquqiy, texnologik va analitik jihatlarini uyg'unlashtirish orqali takomillashtirish muhim strategik vazifa sifatida qaralishi zarur.

METOLOGIYA

Ushbu ilmiy tadqiqot tovar-moddiy zahiralarining auditiga oid nazariy qarashlar, amaliy yondashuvlar va ularni takomillashtirish imkoniyatlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, tadqiqotning metodologik asoslari sifatida tizimli yondashuv, analitik tahlil, hujjatli tekshiruv va diagnostik baholash kabi ilmiy usullar uyg'un holda qo'llanildi. Tadqiqotda ilmiylik, dalillilik, ob'ektivlik va amaliyotga yo'naltirilganlik tamoyillari asosiy metodik prinsiplarga aylantirildi.

Tadqiqot ikki asosiy bosqichga ajratilgan bo'lib, birinchi bosqichda zahiralar auditining nazariy asoslari o'rganildi. Bu bosqichda xalqaro va milliy manbalar, ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro audit standartlari (ISA), ayniqsa, ISA 501 va ISA 330 kabi to'g'ridan-to'g'ri zahiralariga taalluqli hujjatlar tahlil qilindi. Shu bilan birga, mavjud buxgalteriya va audit nazariyalari doirasida zahiralarini hisobga olish va auditdan o'tkazishning metodologik muammolari, nazorat ob'ektlarining turlari, audit dalillarining shakllanishi va sifat mezonlari o'rganildi. Bu bosqichda kontent-tahlil, komparativ tahlil va induktiv yondashuvlar qo'llanildi.

Ikkinchi bosqichda amaliy yondashuv asosida korxonalarda tovar-moddiy zahiralarining auditini o'tkazish holati real misollar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot

ob'ektlari sifatida O'zbekistonning yirik va o'rta biznes subyektlarida faoliyat yuritayotgan korxonalar tanlab olindi. Ushbu korxonalarda audit jarayonlarining tashkil etilishi, inventarizatsiya natijalari bilan buxgalteriya ma'lumotlari o'rtasidagi tafovutlar, audit dalillarining shakllanish tartibi, hujjat aylanishining samaradorligi va auditorlik xulosalarining asoslanganlik darajasi baholandi. Bunda statistik tahlil, hujjatli tahlil, kuzatuv, ekspert-intervyu va audit diagnostikasi kabi usullar kompleks qo'llanildi.

Tadqiqotda auditorlik faoliyatining real samaradorligini aniqlash uchun sifatli va miqdoriy yondashuvlar birgalikda ishlatildi. Sifatli yondashuv doirasida auditorlarning amaliy tajribalari, auditorlik tashkilotlari tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar, ichki nazorat bo'yicha reglamentlar va audit so'rovnomalari asosida chuqur tahlil olib borildi. Miqdoriy tahlil esa audit natijalari asosida zahiralar ustidan yuritilgan hisob-kitoblar, tafovut ko'rsatkichlari va baholashdagi xatoliklar ko'lami asosida shakllantirildi.

Auditda riskga asoslangan yondashuvni baholash uchun maxsus matritsa tuzilib, unda zahiralarining mavjudligi, huquqiy egaligi, narxining to'g'riligi, sifat darajasi, shikastlangan yoki yo'qolgan holatlar, hujjatli dalillar bilan tasdiqlanganlik darajasi va hisob siyosatiga muvofiqlik ko'rsatkichlari bo'yicha baholash amalga oshirildi. Har bir mezon asosida risk ko'rsatkichi aniqlanib, audit strategiyasining kuchli va zaif tomonlari belgilandi.

Raqamli audit texnologiyalari, ERP tizimlari, real vaqt monitoringi va bulutli hisoblash asosida shakllangan elektron dalillarni o'rganish bo'yicha tajriba tahlillari ham o'tkazildi. Bu maqsadda ilg'or texnologiyalarni joriy qilgan korxonalar faoliyati o'rganilib, an'anaviy audit bilan zamonaviy avtomatlashtirilgan audit o'rtasidagi samaradorlik farqlari aniqlashtirildi. Raqamlashtirish darajasi va audit natijalari o'rtasidagi bog'liqlik grafik tahlil va regressiv tahlil usullari orqali baholandi.

Ushbu metodologik yondashuvlar orqali tovar-moddiy zahiralarining auditini nafaqat hozirgi holat nuqtayi nazaridan, balki takomillashtirish imkoniyatlari doirasida ham baholash imkoniyati yaratildi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, u nafaqat mavjud audit tajribasini tahlil etadi, balki raqamli transformatsiya, xavfga asoslangan baholash va strategik integratsiya doirasida zamonaviy yechimlarni taklif etadi.

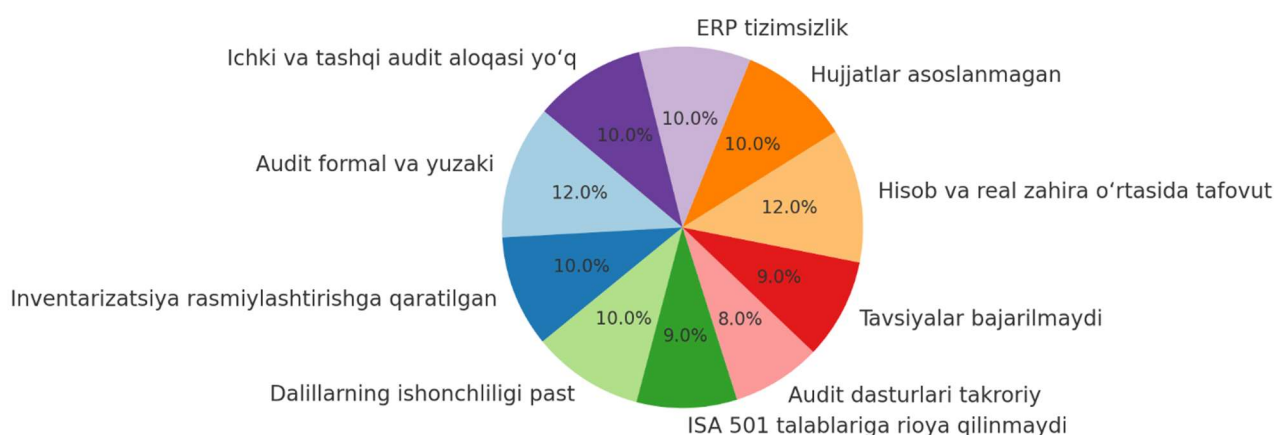
TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan ilmiy va amaliy tadqiqotlar asosida tovar-moddiy zahiralarining auditi tashkilotlar buxgalteriya hisobi tizimidagi eng muhim va mas'uliyatli jarayonlardan biri ekanligi yana bir bor tasdiqlandi. Tahlillar ko'rsatadiki, zamonaviy iqtisodiy muhitda audit faqat moliyaviy ko'rsatkichlarni tekshirish vositasi sifatida emas, balki strategik boshqaruv, resurslardan oqilona foydalanish va moliyaviy axborotlar tizimining ishonchliligini ta'minlovchi muhim mexanizm sifatida qaralishi zarur. Tovar-moddiy zahiralar bu jihatdan ayniqsa alohida ahamiyatga ega, chunki ularning noto'g'ri hisobga olinishi, noto'liq hujjatlashtirilishi yoki baholashdagi xatoliklar korxonaning umumiy moliyaviy holatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida korxonalarda tovar-moddiy zahiralar ustidan olib borilayotgan audit faoliyatining haqiqiy amaliy ko'rinishi o'rganildi. Aksariyat

hollarda auditorlik tekshiruvlari yuzaki va formal tarzda olib borilayotgani, inventarizatsiya jarayonlari esa real mavjudlikni aniqlash emas, balki hujjatni rasmiylashtirish bilan cheklanayotgani aniqlandi. Auditorlik dalillarining shakllanishi hujjatlarga tayanadi, ammo ularning ishonchliligi ko'plab hollarda tasdiqlanmagan yoki izchil tekshirilmagan. Bu holat esa audit xulosalarining ob'ektivligi va dalilliligi bilan bog'liq xavflarni yuzaga keltirmoqda.

Shuningdek, tahlil jarayonida ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlarda zahiralarining baholanishida xalqaro audit standartlari, xususan, ISA 501 talablariga to'liq rioya qilinmasligi, audit dasturlari oddiy namunaviy shakllardan iborat ekani, auditorlik tavsiyalarining esa amalda tatbiq etilmasligi holatlari aniqlangan. Audit natijalari ko'pincha tavsiyaviy xarakterda bo'lib, ularning ijrosini kuzatish, baholash va monitoring qilish tizimi yetarli darajada shakllantirilmagan. Bu esa auditni ichki nazorat tizimi bilan integratsiyalashgan holda olib borish zarurligini ko'rsatmoqda.

1 – rasm. Auditdagi asosiy muammolar taqsimoti

Empirik ma'lumotlar asosida olib borilgan baholash shuni ko'rsatdiki, auditda zahiralarining real mavjudligi va buxgalteriya hisobi o'rtasida tafovut mavjud. Inventarizatsiya natijalari bilan balansda aks ettirilgan miqdorlar orasida tafovutlar aniqlanib, bu holatlar odatda noto'g'ri kirim-chiqim hisoboti, yetarli darajada hujjatlashtirilmagan harakatlar yoki baholashdagi metodik xatoliklar bilan bog'liq bo'lmoqda. Zahiralarining huquqiy egaligi bo'yicha dalillar yetarlicha asoslanmagan, ayniqsa kontrakt asosida olingan, omborda saqlanayotgan yoki uchinchi tomonlar bilan bog'liq mahsulotlar bo'yicha auditorlar tomonidan ehtiyotkorlik yetarlicha darajada qo'llanilmayapti.

Tadqiqotda zamonaviy texnologiyalar joriy qilingan korxonalar tajribasi alohida o'rganildi. Bunday subyektlarda audit jarayoni avtomatlashtirilgan axborot tizimlari orqali yuritilib, real vaqt rejimida zahiralar harakati kuzatilgan, hisob-kitoblar va ularning tasdiqlovchi hujjatlari ERP tizimlar orqali bog'langan. Bunday yondashuvlar natijasida audit jarayonining aniqligi, dalillarning sifat ko'rsatkichi va xulosalarining ishonchliligi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Bu holat raqamli audit texnologiyalarining afzalliklarini amaliy jihatdan namoyon etadi.

Analitik yondashuv asosida tashkil etilgan baholash mezonlari orqali korxonalarda mavjud bo'lgan auditorlik amaliyotining zaif va kuchli tomonlari aniqlab chiqildi. Risk asosida tuzilgan audit matritsalarini orqali korxonaning zahiralarini bo'yicha xavfli nuqtalar, ularni baholash uslublari, hujjatlar bilan tasdiqlovchanlik darajasi, ichki nazorat tizimlarining ishlash holati va auditorlik tavsiyalarining bajarilish holati tahlil qilindi. Bu yondashuv orqali mavjud tizimning qanchalik takomillashtirishga muhtoj ekanligi aniq ko'rinib qoldi.

Tahlil natijalari asosida quyidagi xulosaga kelindi: amaldagi audit yondashuvlari zamonaviy iqtisodiy va texnologik sharoitlarga to'liq mos emas, ularni takomillashtirish uchun esa auditorlik faoliyatining avtomatlashtirilishi, nazorat mezonlarining kuchaytirilishi, metodik yondashuvlarning zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilishi, shuningdek ichki va tashqi audit o'rtasida axborot almashinuvi va hamkorlik tizimining shakllantirilishi zarur. Raqamli transformatsiya sharoitida bu talablar auditorlik sohasining kelajagini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rilishi lozim.

XULOSA

Olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy tahlillar asosida aniqlanganki, tovar-moddiy zahiralarining auditi zamonaviy buxgalteriya tizimining eng murakkab, lekin ayni paytda eng strategik jihatdan muhim bo'g'inlaridan biri bo'lib, u nafaqat moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlaydi, balki korxona resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash, ichki nazorat mexanizmlarini tekshirish va boshqaruv qarorlarining dalilliligi mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Zahiralarining mavjudligi, huquqiy egaligi, bahosi va sifat ko'rsatkichlari bo'yicha aniq, dalillarga asoslangan auditorlik xulosasini taqdim etish — bugungi kundagi global raqamli iqtisodiyot sharoitida nafaqat texnik, balki intellektual yondashuvni ham talab qilmoqda.

Tadqiqot davomida aniq bo'ldiki, amaliyotda auditorlik faoliyati ko'plab hollarda an'anaviy yondashuvlar doirasidan chiqmayapti, audit metodikasi esa ko'p hollarda faqat shakliy tekshiruv bilan cheklanmoqda. Zahiralarining inventarizatsiyasi, hujjat aylanishi, qiymatini baholash va hisobga olishdagi tafovutlar moliyaviy hisobotlarda noaniqliklar, tafsirsiz o'zgarishlar va investitsion xavflarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Shu sababli, tovar-moddiy zahiralar auditi nafaqat buxgalteriya bo'limi faoliyati bilan cheklanishi, balki strategik boshqaruvning ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim.

Zamonaviy iqtisodiy va texnologik sharoitlar, ayniqsa raqamli transformatsiya davrida, audit jarayonining mazmuni va shakli tubdan yangilanishga muhtoj. Raqamli audit texnologiyalarining joriy qilinishi, real vaqt monitoring tizimlaridan foydalanish, ERP tizimlari bilan integratsiyalashgan nazorat modullari orqali zahiralar harakatini aniqlik bilan nazorat qilish imkoniyatlari mavjud. Bu esa audit sifatini yangi bosqichga olib chiqish, dalillar ishonchliligini oshirish, xatoliklarni oldindan aniqlash va audit tavsiyalarining amaliy ahamiyatini kuchaytirish imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, korxonalarda amalga oshirilayotgan auditorlik faoliyati samaradorligini oshirish uchun quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

birinchidan, auditorlik dasturlarining individual xususiyatlar asosida ishlab chiqilishi; ikkinchidan, auditorlik dalillarining hujjatli asoslarini raqamli muhitda shakllantirish; uchinchidan, ichki va tashqi audit o'rtasidagi hamkorlikni tizimli ravishda yo'lga qo'yish; to'rtinchidan, tavsiyalar ijrosi ustidan samarali monitoring tizimini joriy etish. Aynan mana shu omillar orqali audit faoliyatining nafaqat shakliy, balki mazmuniy jihatdan ham dolzarbligi ta'minlanadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagicha umumiy ilmiy xulosa chiqarish mumkin: tovar-moddiy zahiralarning auditi ko'p omilli, kompleks va raqamli yondashuvga asoslangan bo'lishi zarur. U faqat mavjudlikni aniqlash bilan cheklanmay, balki baholashdagi adolatlilik, axborot oqimlarining izchilligi, huquqiy hujjatlar bilan tasdiqlovchanlik, moliyaviy hisobotlardagi tafovutlarni bartaraf etish, ichki nazorat tizimining real ishlashi va auditi tavsiyalarining hayotga tatbiq etilishi orqali chinakam samaradorlikka erishadi.

Xulosa tariqasida aytish joizki, tovar-moddiy zahiralarning auditi istiqbolda keng ko'lamli strategik yondashuvlarni, zamonaviy texnologiyalarni va yuqori malakali auditorlik salohiyatini o'z ichiga olgan holda rivojlanishi lozim. Bu esa nafaqat alohida xo'jalik subyektlari, balki butun moliyaviy nazorat tizimi, soliq siyosati va investitsion muhit uchun barqarorlik, shaffoflik va ishonchlilik tamoyillarini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шеремет А.Д. Теория аудита: учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2021. – 352 с.
2. Безруков Н.П. Аудит: организация и методика проведения. – М.: Эксмо, 2019. – 288 с.
3. Шершнёв И.Д. Аудит товарно-материальных запасов в системе внутреннего контроля. – СПб.: Питер, 2020. – 240 с.
4. International Auditing and Assurance Standards Board. Международный стандарт аудита 501: Аудиторские доказательства — специальные соображения для отдельных статей. – Нью-Йорк: IFAC, 2009. – 28 с.
5. International Auditing and Assurance Standards Board. Международный стандарт аудита 330: Реакции аудитора на выявленные риски. – Нью-Йорк: IFAC, 2009. – 36 с.
6. Crawford D., Green R. Auditing in an ERP Environment. – Bangalore: The Institute of Chartered Accountants of India, 2017. – 42 p.
7. Ходжаев Ш. Совершенствование учета и аудита товарно-материальных запасов в условиях цифровой трансформации // Экономика и финансы. – 2022. – № 4. – С. 53–60.
8. Ахмедов Р. Актуальные вопросы аудита в Узбекистане: проблемы и перспективы // Учёт и аудит. – 2023. – № 1. – С. 25–30.
9. Камилов А. Интеграция цифровых технологий в аудит товарно-материальных запасов // Бухгалтерия и контроль. – 2021. – № 2. – С. 41–47.
10. Ходжаев Ш., Камилов А. Методология инвентаризации запасов на предприятии // Журнал прикладной экономики. – 2023. – № 3. – С. 15–21.

11. Зуева М.В. Современные подходы к аудиту товарно-материальных запасов: теория и практика // Международный бухгалтерский учёт. – 2022. – № 12. – С. 37–43.
12. Назарова Г.Л. Цифровизация аудита: возможности автоматизации учёта и контроля запасов // Финансовая аналитика: проблемы и решения. – 2021. – № 5. – С. 18–25.